

Közép-európai közvélemény:

Vélemények az állampolgárok saját
anyagi és az ország gazdasági
helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

A Central European Opinion Research Group
(CEORG) havi rendszeres közvéleménykutatása

1999. március

CEORG – Central European Opinion Research Group

A Közép-Európai Közvéleménykutató Társulás (Central European Opinion Research Group, CEORG) három közép-kelet-európai ország, Csehország, Magyarország és Lengyelország egy-egy, társadalom- és közvéleménykutatással foglalkozó intézetének közös vállalkozása. A közös intézmény 1999. január 1. óta működik. Alapítói:

IVVM – Institut pro výzkum veřejného mínění (Csehország)

TÁRKI – Társadalomkutatási Intézet Rt. (Magyarország)

CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej (Lengyelország)

Az együttműködés keretén belül minden hónapban egy, a három országban azonosan megfogalmazott, négy-öt kérdésből álló blokk kerül az Omnibusz kérdőívekre. A kérdések minden hónapban egyetlen témára vonatkoznak. A témák között találunk olyanokat, melyek periódikusan, féléves vagy éves gyakorisággal megkérdezésre kerülnek. Így félévente mindhárom országban, a felnőttkorú lakosságot reprezentáló minta tagjait arra kérjük, értékeljék saját anyagi helyzetüket és az ország gazdasági állapotát, illetve megkérdezzük őket várakozásaikról is ezen a két területen. Ezzel egyidőben azt is tudakoljuk, miként vélekednek saját országuk kormányának és az ellenzéknek a legutóbbi parlamenti választások óta eltelt időszakban kifejtett tevékenységéről, valamint a demokrácia állapotáról. Éves gyakorisággal érdeklődünk a három ország lakosainak a NATO-tagsággal és az európai uniós csatlakozással kapcsolatos véleményéről. A nem állandó kérdések között a legkülönbözőbb, a társadalomkutatás szempontjából releváns témakörök szerepelnek. Az ily módon rendelkezésre álló adatok alapján gyorsjelentések és publikációk készülnek.

Az adatfelvételtől

Az adatfelvétel mindhárom országban személyes megkérdezés révén, az egyes országok felnőttkorú lakosságát nem, életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentáló mintán készül. A mintanagyság Csehországban 1000-, Magyarországon 1500-, Lengyelországban 1100 fős. Az adatok elemzéséből minden hónapban gyorsjelentés készül.

Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Az adatfelvétel során kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről és milyen várakozásaik vannak a kérdés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodunk. A magyarországi adatfelvétellel egyidőben Csehországban és Lengyelországban is feltették ugyanezeket a kérdéseket. Az alábbi elemzés a három országot átfogó összehasonlító adatokra is támaszkodik.

1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

Az állampolgároknak saját anyagi helyzetükre vonatkozó értékelése meglehetősen egyértelmű képet mutat: jelenlegi körülményeikkel általában elégedetlenek, és jövőbeli kilátásaikat sem ítélik kedvezőnek.

Az ötfokú skálán elhelyezett válaszokból látható, hogy a megkérdezettek abszolút többsége (56,3%) a középső értéket választotta, vagyis úgy vélte, saját jelenlegi anyagi helyzete nem jó, de nem is rossz. Nagyon kevesen voltak viszont azok, akik jónak vagy nagyon jónak értékelték anyagi körülményeiket (összesen 9,8%) és viszonylag sokan azok, akik rossznak, esetleg nagyon rossznak (33,8%). A válaszoknak ez a megoszlása tükröződik az átlagos értékben (2,64). Az egyes gazdasági-társadalmi csoportok közül csupán a felsőfokú végzettségűek (3,10) és a vezetők, értelmiségiek (3,13) között voltak – saját bevallásuk szerint - legalább annyian a kedvező, mint a kedvezőtlen anyagi helyzetben élők.

A jövőre vonatkozó várakozásokra adott válaszok azt mutatják, hogy az emberek többsége nem bízik a kedvező irányú változásban. Csupán egyötödük reménykedik abban, hogy életszínvonaluk javulni fog. A legtöbben stagnálást, a helyzetük változatlanóságát prognosztizálják (48,5%), a pesszimisták aránya pedig megközelíti a megkérdezettek egyharmadát (30,9%). A válaszok átlaga ennek megfelelően, bár csekély mértékben, de 3,00 alatt marad (2,85). A társadalmi-gazdasági-demográfiai jellemzők szerinti vizsgálat azt mutatja, hogy a férfiak és a gazdaságilag aktívak optimistábbak, mint a nők és az inaktívak. Minél fiatalabb, iskolázottabb és magasabb jövedelmű valaki, annál valószínűbben látja kedvezően saját anyagi helyzetének jövőbeli alakulását. Tehát éppen azok várakozásai a legoptimistábbak, akik jelenlegi helyzetükkel is – relatíve – a legelégedettebbek.

1.1. – 1.2. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről

	Jelenlegi anyagi helyzet			Anyagi helyzet egy év múlva	
	N=	%		N=	%
jó	132	9,8	jobb, mint most	256	20,7
nem is jó, nem is rossz	756	56,3	ugyanilyen	600	48,5
rossz	455	33,8	rosszabb, mint most	382	30,9
<i>Összesen</i>	<i>1343</i>	<i>100,0</i>	<i>Összesen</i>	<i>1239</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,64</i>		<i>Átlag</i>	<i>2,85</i>	

A saját anyagi helyzet negatív megítélése nem csupán a magyarokra, hanem többé-kevésbé mindhárom közép-kelet-európai ország lakosaira jellemző. A legtöbben a lengyelek között vannak olyanok, akik rossznak vagy nagyon rossznak vélik helyzetüket (34%), de közöttük – a magyarokkal ellentétben – azoknak is magas az aránya (21,1%), akik azt jónak vagy nagyon jónak ítélik. A csehek a relatíve legelégedettebbek: a helyzetüket kedvezően, illetve kedvezőtlenül megítélők aránya hasonló, az eltérés a statisztikai hibahatáron belül marad. Igaz ugyanakkor, hogy a csehek számítanak leginkább arra, hogy életszínvonaluk romlani fog az elkövetkezendő egy évben.

A három ország lakosai hasonlóan látják saját helyzetüket egy év múlva. Legtöbben semmilyen változást nem várnak életszínvonaluk alakulásában és mindhárom országban többen vannak olyanok, akik romlásra, mintsem javulásra számítanak. A csehek közel egyharmada (31%) szerint romlani fog anyagi helyzetük, a lengyelek és a magyarok pesszimizmusa csak alig észlelhető mértékben alacsonyabb (27, illetve 28%).

1.3. – 1.4. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről közép-kelet-európai összehasonlításban

	Jelenlegi anyagi helyzet (%)		
	Csehország	Lengyelország	Magyarország
Nagyon jó	2,0	1,8	0,4
Jó	22,0	19,3	9,5
nem is jó, nem is rossz	50,0	45,0	56,3
Rossz	21,0	25,3	21,7
Nagyon rossz	5,0	8,7	12,2
nem tudja	-	-	-
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

	Anyagi helyzet egy év múlva (%)		
	Csehország	Lengyelország	Magyarország
Sokkal jobb, mint most	2,0	2,2	0,8
Jobb, mint most	19,0	18,0	18,3
Ugyanilyen	39,0	41,0	44,7
Roszsabb, mint most	26,0	21,9	23,2
Sokkal rosszabb, mint most	5,0	5,3	5,2
nem tudja	9,0	11,5	7,8
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

Az állampolgárok inkább rossznak, még saját anyagi helyzetüknél is rosszabbnak ítélik meg az ország jelenlegi gazdasági helyzetét (átlag: 2,57). Csupán a megkérdezettek 6%-a véli úgy, hogy a gazdaság helyzete kedvező, kétödödük (42,2%) ugyanakkor rossznak vagy nagyon rossznak gondolja azt. Általában azt mondhatjuk, hogy a megkérdezettek véleménye nem mutat szoros kapcsolatot szocio-ökonómiai jellemzőikkel, csupán a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók esetén kapunk a teljes lakossághoz viszonyítva alacsony értéket (2,39).

A jelenlegi gazdasági helyzet kedvezőtlen megítéléséhez képest a lakosság meglehetősen optimistán ítéli meg az ország jövő évre várható kilátásait. Bár relatív többségben vannak azok, akik szerint a jelenlegihez hasonló helyzetben lesz egy év múlva is az ország (48,6%), az optimisták és a pesszimisták aránya megegyezik (26-, illetve 25,4%), és ennek megfelelően a válaszok átlaga szinte megegyezik az ötfokú skála középső értékével (2,97). Az optimisták közé sorolhatjuk a 18-39 éveseket (3,10), a felsőfokú végzettségűeket (3,10), a legfelső jövedelmi ötöd tagjait (3,08), valamint a gazdaságilag aktívakat (3,07).

1.5. – 1.6. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről

	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete			Az ország gazdasági helyzete egy év múlva	
	N=	%		N=	%
Jó	76	6,0	jobb, mint most	312	26,0
nem is jó, nem is rossz	655	51,8	ugyanilyen	583	48,6
rossz	534	42,2	rosszabb, mint most	305	25,4
<i>Összesen</i>	<i>1265</i>	<i>100,0</i>	<i>Összesen</i>	<i>1199</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,57</i>		<i>Átlag</i>	<i>2,97</i>	

Míg a magyarok közel fele szerint országa gazdasági helyzete közepes, egyharmaduk pedig rossznak értékeli, addig a csehek többsége (52%) úgy gondolja, hogy a cseh gazdasági helyzet rossz, több, mint egytizedük pedig, hogy nagyon rossz (13%). A lengyelek között vannak legnagyobb arányban olyanok, akik az ország gazdasági pozícióit legalább jónak ítélik (13,5%).

A csehek nemcsak a jelenlegi helyzetet érzékelik rossznak, de ők azok, akik a javulásban is a legkevésbé bíznak: 43%-uk mondta azt, hogy a gazdasági helyzet egy év múlva még a mostaninál is rosszabb lesz. A lengyelek egy kicsivel pesszimistábbak, mint a magyarok, de a két ország lakossága hasonló várakozásokkal néz a jövőbe.

**1.7. – 1.8. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről
közép-kelet-európai összehasonlításban**

	Az ország jelenlegi gazdasági helyzetet (%)		
	Csehország	Lengyelország	Magyarország
nagyon jó	0,0	0,1	0,0
jó	5,0	13,4	5,6
nem is jó, nem is rossz	29,0	32,7	48,8
rossz	52,0	39,4	33,7
nagyon rossz	13,0	9,7	6,1
nem tudja	1,0	4,7	5,8
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva (%)		
	Csehország	Lengyelország	Magyarország
sokkal jobb, mint most	0,0	0,5	0,5
jobb, mint most	10,0	20,6	22,7
ugyanilyen	40,0	41,5	43,3
rosszabb, mint most	38,0	23,6	18,9
sokkal rosszabb, mint most	5,0	3,1	3,8
nem tudja	7,0	10,6	10,4
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

1.9. Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése – társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
férfi	2,64	2,94	2,61	3,01
nő	2,65	2,77	2,54	2,93
<i>együtt</i>	2,64	2,85	2,57	2,97
<i>N=</i>	1343	1239	1265	1199
ÉLETKOR				
18-39	2,79	3,18	2,57	3,10
40-59	2,51	2,65	2,53	2,88
60-	2,58	2,60	2,64	2,87
<i>együtt</i>	2,64	2,85	2,57	2,97
<i>N=</i>	1340	1236	1262	1196
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,47	2,64	2,54	2,84
szakmunkásképző	2,58	2,94	2,50	3,03
érettségi	2,82	3,03	2,63	3,05
felsőfokú	3,10	3,06	2,76	3,10
<i>együtt</i>	2,64	2,85	2,57	2,97
<i>N=</i>	1343	1239	1265	1199
JÖVEDELMI HELYZET				
legelső ötöd	2,11	2,72	2,39	2,91
második ötöd	2,49	2,77	2,51	2,92
harmadik ötöd	2,59	2,83	2,61	3,02
negyedik ötöd	2,67	2,84	2,63	2,84
legfelső ötöd	2,97	2,90	2,67	3,08
<i>együtt</i>	2,56	2,85	2,56	2,95
<i>N=</i>	1096	1014	1037	980
FOGLALKOZÁS				
alkalmazott	2,55	2,83	2,52	2,96
önálló, vállalkozó	2,71	2,82	2,64	2,96
vezető, értelmiségi	3,13	2,96	2,74	3,02
<i>együtt</i>	2,63	2,85	2,56	3,00
<i>N=</i>	1232	1140	1168	1107
GAZDASÁGI AKTIVITÁS				
aktív	2,74	3,01	2,58	3,07
inaktív	2,53	2,66	2,57	2,84
<i>együtt</i>	2,64	2,85	2,57	2,97
<i>N=</i>	1343	1239	1265	1199

